

805956

ШЕВЧЕНКО
і його
УКРАЇНА
Збірка.

На могилі Т. Шевченка в 1914 р.

84(4Укр)1
Ш 37

805956

Шевченко і його Україна [Текст]:
збірка.

1916

10.00

805 956 ФРБ

НБ ПНУС

805956

1

Шевченко і його Україна

Збірка.

Ціна 15 цнт.

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
код 02125266
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Інв. № _____

1916.

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
код 02125206

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Інв. № **805 956**

Т. Шевченко в молодім віці.

ЗАПОВІТ.

— 0 —
Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревучий!
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, — оттоді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молити ся. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Не злим, тихим словом!

Переяслав, 25|XII. 1845.

Тарас Шевченко.

НА ШЕВЧЕНКОВІЙ МОГИЛІ.

— 0 —

Я на Тарасовій могилі
Стою сама в журбі німій;
Сплели ся в думки легкокрилі
Моя задума й смуток мій.

Нема юрби, немає гуку,
Мовчить околиця смутна,
Та виразнійш про давню муку
Могила мовить самітна...

Я чую дух сьвятої сили
Під сим Пророковим хрестом,
І до величної могили
Я прихилию ся чолом.

Та не кладу вінець терновий,
Хоч муки тяжкії були;
Не буде се й вінець лавровий,
Емблема бучної хвали; —

Я положу барвінку вітку,
І хрест я нею обівю,
І полеву кладу я квітку,
Зірвану в близькому краю.

Тарасе батьку! Ти вгадаєш,
Де квітка тая процьвіла,
Красу журливу пізнаєш,
Що в краю рідному зроста.

То „сон-трава”, що на могилах,
Тобою вспіваних, буя,
Де ти витав на тихих крилах,
Де думка плакала твоя!

Княжна Я. Кочубеївна.

ПОКЛІН ДУШІ ВЕЛИКІЙ.

—o—

Народе мій зневолений, убогий,
Відай у сьвітї ти не маєш пари,
Відай один ти на землі розлогії
Терпів, нещасний, тільки мук і нари.

І Татарва і польськії магнати
Точили кров твою у лютім бою,
І той царат з кровавої палати.
Усі знущались тяжко над тобою.

Знесилений заснув ти як дитина,
Тебе сповила довга ніч-темрява,
І вже здавалось, надійшла година,
Що в нїй загинеш ти і твоя слава.

Здавалось так... Та саме в тїй годинї,
Коли вже смерть тобі проголосили,
Сходило Сонце у малїй хатинї
І на промінях добирало сили.

І ясне Сонце підійшло високо
Тай осьвітило цілу Україну...
Збудив ся люд, що доси спав глибоко
І аж тепер побачив всю руїну.

Побачив горе і свою неволю
І царський кнут і ті тяжкі кайдани...
Узрівши се, зірвав ся люд до бою
За ті права, що вкрали їх тирани.

В тій боротьбі не стане й на хвилину,
І визволить від Дону аж до Сяна —
Свій рідний край, преславну Україну:
Один народ без хлопа і без пана!

Поклін Тобі, великий наш Тарасе,
Могуче Сонце, ясне, промінисте,
Поклін складають всі робітні кляси
Тобі, наш Батьку, за слово огнисте!

Дмитро Маногон.

ТАРАСОВИ ШЕВЧЕНКОВИ.

— 0 —

Він був мужицька дитина, а став володарем в царстві духа.

Він був кріпан, а став велитнем в царстві людської культури.

Він був невчений ляїк, а показав професорам і книжним вченим нові, ясні і вільні стежки.

Він десять літ стогнав під мускетом російського салдата, а для свободи Росії вчинив більше ніж десять побідних армій.

Доля переслідувала його за життя, скільки могла, а прецінь не змогла перемінити золота його душі в іржу; його чоловіколюбства в ненависть і погорду; його божественного довіря в розпуку і песимізм.

Доля не щадила йому мук, але не поскупила ся й радощами, які плили із здорового жерела життя.

А одначе що найкрасше і найціннйше, вона відмовилась дати йому, аж

зволила його смерть — а то непроми-
чаючу славу і все на ново розцвітаючу
радість мільонів сердець, яку виклику-
ють його твори.

Тим був і є для нас Українців Тарас
Шевченко.

Іван Франко.

ДЕ ПАМ'ЯТНИК ТАРАСА?

— 0 —

Уже пів столітя минуло,
Як батько Тарас у труні,
Як віщеє серце заснуло,
Як співи замовили сумні...
Чи постать Вкраїни пророка
Здалена очам маячить?
З брунатного бронзу, з висока?
Чи мрамуром білим блищить?
В котрому то місци видніє
Той пам'ятник, образ дивний?
Чи в Києві славнім ясніє
Тарасовий вигляд сумний?
Чи може сестриця Полтава

Той образ у себе хранить,
І щира хвала нелукава
Край його витає, бренить?

Нї, нї!... ще нїде на Вкраїні
Тепер не шукайте його,
На нашій козацькій руїні
Не знайдете Батька свого!
Стоїть лише хрест одинокий,
Мов образ стражданя і мук,
Отам, де той беріг високий
Дніпровий вислухує гук.
Памятник на всю Україну,
Рамена свої простяга,
Неначе за рідну країну
Він Господа просить, блага”...

І місяць сумною порою
З саїтним хрестом гомонить,
Славута-Дніпро під горою
І беть ся, і рветь ся, й шумить...

Олена Пчілка.

**ПАМ'ЯТИ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.**

Співець великий, син народа,
Він і в неволі не мовчав,
А вколо лютилась негода
І ворон сторожем літав...

— Умреш! — він кравав — і з тобою
Умре Україна твоя!
І нишком пізною добою
Сховає вас чужа земля!

— Ні, не умре! — сказала Слава,
Я роснажу його братам,
Що ніч сувора і лукава
Його убить хотіла там!

Він буде жить і вічно жити
І в світлі сонця і у тьмі,
І будуть славить і хвалити
Його раби, — колись німі!

Христя Альчевська.

ШЕВЧЕНКО ДЛЯ СВОГО НАРОДА.

—o—

В історії новітнього нашого відродження грала і доси грає незвичайну, нечувану в інших народів ролю маленька на вигляд книжка. Хто її не знає? Хто не читав „Кобзаря”?

Се-ж євангеліє наше, книга нашого болю і радости, розради й потіхи, гніву і докору... Невелика книжка, бо й не мав часу Шевченко багато писати, бо більшу частину свого страдального життя перебув у неволі. А кільки в ній змісту!...

Високі ідеали добра, справедливости; протест проти всякого поневолення; безмежна, пристрасна любов до рідного краю і рідного народу; любов до краси в природі; глибоке розумінє почувань людської душі — і все те прибране в чудову своєрідну форму — завсіди промовляли і будуть промовляти до серця українського народу і завсіди „Кобзар” був і буде найулюбленішою його книгою.

Могуче було слово поета, що з великої його душі вийшло. Тому то слово його пронесло ся по всій широкій У-

країні, по нашій-несвоїй землі. Було се слово нове, і не диво, що людям серце розтопило.

Проти кривди суспільної голосило се нове слово горячий протест; проти гнету національного повставало воно. За вольний люд у вольній Україні стояв Шевченко; — сімю вольну нову хотів він бачити в своїм ріднім коханім краю.

І незвичайної сили і відваги були сі виступи поета. Ніхто так як він сьміло й безпощадно не поборював тої „неправди і неволі”, що обсіли Україну.

Давно вже не стало кріпацтва, а й доси не можна без зворушення читати присьвячені йому місця „Кобзаря”. І сі картини неволення людьми людей; протест поета проти такого неволення завсіді будуть зворушувати нас і будити в нас чуте огиди перед насильством і бажанє волі, рівности та братерства між людьми.

Національний протест Кобзаря і доси має значіне. Як в часах найбільшого національного поневолення був Кобзар тим вічевим дзвоном, що кликав земляків до ратованя народної чести; до боротьби за волю рідного краю, — так і

доси будить він приспану думку, доси вказує, в чім лихо і як з ним битись.

Огненними словами картає він за-
проданців-ренегатів, що пішли на
службу гнобителям, зрадивши рідну
країну.

Хоч добрий, незлобний, з душею
повною любови і щирости, ніколи не па-
мятаючий кривди і вічно прощаючий
своїм ворогам і кривдникам, — **Шев-
ченко не знав прощення ворогам рідної
України** і був у своїх поезіях „обличи-
телем жорстоких людей неситих”, що
пили кров з рідного народу і топтали
його національні і людські права. Для
них він не знав пощади, чи були се свої
перевертні, чи чужі завойовники. Він
кликав своїх земляків „вставати і рва-
ти кайдани та вражою злою кровю волю
окропити”, закликав пожертвувати для
рідного краю всім дорогим — особистим
щастєм, вигодами, родиною, а завсіди,
всюди пам'ятати про Україну — „лю-
бить її во время люте, в останню тяж-
кую минуту за неї душу положить” кли-
кав він.

Він був местником національної
кривди; співцем боротьби за визвіл рід-

ног краю з чужої неволі. Сам він дивився на свої поезії, що з них:

„Зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,
І вицідять сукровату
І наляють живої
Козацької тої крові,
Чистої сьвятої”.

Віщував він, що його пісні зродять нових борців за „честь, славу, за братерство, за волю України...”

І ся його надія не завела. Його „Кобзар” розбудив Україну і став для нас ніколи невисихаючим жерелом національної свідомости. Він бо все ставляв і ставить перед нами болючі питання:

„Що ми?
Чиї сини? яких батьків?
Ким, за що закуті?”

І рівночасно давав він нам відповідь на сі питання. Розкривав нам очі і поривав нас до боротьби за волю і незалежність рідного краю:

„Вставайте, кайдани порвіте
І вражою злою кровю волю окропіте!

І сей заклик не остав ся голосом вопіючого в пустині.

*

*

*

Безсильний був московський уряд
спинити український рух.

От, здається, зробила ся з України
сама могила, а над нею орел чорний,
двоголовий російський орел сторожем
літає... Здається, минуло усе... Але ми-
нуло, та не пропало. Як гризли чужі і
свої „шашелі” „старого діда” — У-
країну,

„А від коріня тихо-любо
Зелені парости ростуть”.

„І в и р о с т у т ь” — додає поет, коли:

„Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру”...

*

*

*

Сьвідома сеї небезпеки давила і да-
вить Росія український рух, а тепер ки-
нула ся, щоб загарбати Галичину та Бу-
ковину й загасити ще й там огнище
вільного українського розвитку; хоче й
там забити памороки, чи пак „просьві-
тити” „братів-незрячих”. Пригадуєте
собі „Кавказ” Шевченка:

„Просьвітілись та ще хочем

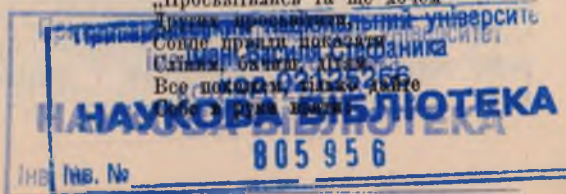
Держави не самодержавній університет

Сонце прегляди показати

Служити бачилим дідам

Все покідали, тільки думали

Що нам треба, що нам треба

Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як їх носить і як плести
Кнути узловати, —
Всього навчим, тільки дайте
Взяти свої гори,
Останній, бо ваяли вже
І поле, і море”...

**Але даремні заходи! Ні тут, ні там,
— ніде — не вдасться Москалям зага-
сити той огонь волі, що запалив його в
наших серцях великий наш Кобзар.**

„Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля
І неситий не виоре
На дві моря поля”...

„Борітеся, поборете!” — кличе до нас Шевченко. Йдімо-ж за сим заклинком; гуртуймося;єднаймося; збираймо свої сили, щоб одностайно стати... Велика бо година вибила: **Рішається доля України.**

І горе тим — як казав Шевченко — „проклятим усобникам”, що в сю незвичайну хвилю „за маслак гризуться”, замість дбати про визвіл рідного краю.

„Мов пси гризуться
Брати з братами, й не схаменуться...”

Горе тим „патріотам”-махерам, що за шмат гнилої ковбаси продають рідну матір-Україну, торгують народною справою, горе всім „донощикам і фарисеям”; руїнникам, що свідомо чи несвѣ-

домо стають поперек великого діла ви-
зволена рідного краю!

Про сих „діячів” писав у своїм „По-
сланію” безсмертний Тарас:

„Ох, як би то сталося, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали-б діти, мати-б не ридала;
Не чули-б у Бога вашої хули;
І сонце не гріло-б смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі;
І люди не знали-б, що ви за орли,
І не покивали-б на вас головою”.

І грозив їм, сим „лукавим чадам”
України:

„Схаменіть ся, будьте люди,
Бо лихо вам буде: усюди вас найде правда — мста
І на віки прокленетесь своїми синами...”
(В. С. В. У.)

Чому кожний Українець і кожда Українка повинні знати жите Тараса Шевченка.

— 0 —

Кожного року сьвяткуємо роковини
найбільшого мужа, якого дотепер вида-
ла з себе українська нація. Того, що ка-
зав нам жити, як була вже готова, ви-
копана для нас могила.

Людство іде наперед дорогою поступу таким робом, що час до часу з'являють ся великі, талановиті люди на ґрунт, підготовлений звичайними робітниками. Вони силою духа переростають своє покоління і ще будучим показують та промощують шлях.

Шануючи і почитаючи таких великих людей, ми тим шануємо і себе. Бо теперішність найчастійше вяжесть ся з минулим; вона з нього вийшла так, як з теперішности виросте будуче. З минулого треба вчити ся. В дійсности не тільки вчимо ся, але і всю працю нашу навязуємо до минулого і вже зробленого нашими попередниками. Ніхто-ж не починає роботи наново, з самого таки початку. Що батьки наші зробили, се ми приймаємо як готове та й стараємо ся йти ще далі. Наші діти приймуть се, що ми зробили та й старати ся муть за дальший поступ. Певне, що відколи — приміром — деревляний леміш заступлено залізним, ніхто вже не почне тепер деревляним лемішем орати, або хоч набивати його залізом по берегах. Тепер уже думають, як залізний плуг поправити; завели парові плуги і т. д. Що зробить ся доброго і мудрого, чи

в господарстві, чи в промислі і техніці, чи в ремеслі, чи в науці, се люди переймають і шукають іще лішшого.

Так то не пропадає ніякий винахід, ніяка нова, хосенна гадка, ніякі зусилля людського духа. Се значить безсмертність людських діл. Се значить: ми приціємо для будучини.

Шануючи великих людей, роздумуючи над їх житєм і ділами, ми вдоволяємо потребу нашої душі, котра нам каже признати другому правдиву заслугу і віддати йому належну почесьть. Разом з тим ми вчимо ся, розглядаючи працю великого чоловіка, якої вислід буває підставою праці для цілих поколінь. Такий великий чоловік умів лішше ніж ми жити, хоч може не для своєї особистої користи, але для ідеї і для загального добра. В його житю не один з нас найде приклад для себе.

Не всіх великих людей почитають однаково. Се залежить не тільки від величини їхних заслуг, але також від того, якій думці (ідеї) вони служили. Одних нпр. почитають самі лікарі, других самі історики. Не багато є таких великих людей, щоб їм поклоняли ся представники цілого народа, а то і ці-

лий нарід. Бо до того не дають іще підстави самі заслуги і великі діла. Коли Тараса Шевченка почитає кожний сьвідомий Українець, то він шанує в нїм не тільки великого поета, але того, що посїяв нові гадки, новий клич кинув, підняв перед народом новий стяг на місце давного, козацького, котрий похилив ся і впав. Шевченкові гадки стали ся жерелом нашого народного відродженя тай до нинї вони жиють в нас і дають нам животворну силу. Тому то називають Шевченка нашим апостолом.

Та Шевченко окрім своїх віршів, дав ще Україні ціле своє жите від молодости до старости. За свою ідею, за ті гадки, які він так щиро і так сьміло розкрив перед земляками, він страждав на заслання, а воно зруйнувало його жите. Шевченко поляг мучеником за Україну.

Нас учать в історії про жите королів і князів. А Шевченко то наш князь і король, наш гетьман і кошовий, хоч не мав війська, тільки любов у серці і не мав збруї, лиш — могутне слово. Шевченко найбільший син України і тому кожний з нас повинен знати його жите.

ЖИТЄ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Богато українців уже знає дещо про жите Тараса Шевченка, але чимало знайдеть ся й таких, що мало що знають. В нинішню хвилю для всякого буде річ хосенна прочитати, хто був Тарас Шевченко та, яке було його жите, а тоді тим ліпше зуміємо вшанувати його пам'ять.

Дня 9. марта 1814. р. в Київщині, в селі Моринцях, звенигородського повіта, у бідного селянина кріпака Григорія Шевченка, котрого кликали Грушівським, прийшла на сьвіт пята дитина — хлопчик Тарас. Злидні панували в хаті. Родина Шевченків з голоду пухла і діти змалечку по наймах поневірялись. То було ще за кріпацтва, коли люди тільки в неділю або у сьвято робили на себе, а всі будні дні на пана... Отже і маленькому Тарасови довело ся багато лиха зазнати. А найгірше йому стало, як померла його мати, а батько оженив ся вдруге. Натернів ся Тарас від лихої мацухи! Та ще хоч поки батько живий був, то він про Тараса дбав: віддав його до дяка письма вчити ся. Як минуло хлопцеві 12 літ, помер і батько. Остав ся

Тарас сам на світі Божім, без доброго слова ласкавого, без притулку, нікому не потрібний. Пійшов і він у найми. Потім у сусідних малярів малювати вчився, ставав за пастуха, потім знов у найми пішов, аж поки в піснейцятім році взяли його до панського двора за кухонного послугача. Згодом приставили його за козачка до панських покоїв. Пана того звали Енгельгардтом. Помітив він, що Тарас до малювання охочий: все щось углем або олівцем малює, — тай віддав його у Варшаву до маляра в науку. Потім, переїхавши до Петербурга, пан за контрахтував Шевченка (р. 1831.) на чотири роки комнатному маляреви Ширяєву у Петербурзі. Тут його посилали підлоги та покрівлі на домах красити або малювати стелі та паркани.

У Петербурзі якось довело ся Шевченкови стрінутись із земляком — малярем Сошенком, а той вже звів його з московським письменником Жуковським, земляком Гребінкою та з деякими московськими малярами. Побачили вони, що з молодого парубка люди будуть, бо має він великий хист до малювання, ясний розум та ще й письменницький талант. От і заходились вони

тай викупили його з кріпацтва за 2.500 рублів на весну 1838. р., щоби можна йому було вступити до петербурзької академії красних штук — себто до найвищої школи, де найкрасше вчать малювати.

Скінчивши в академії науку, Шевченко вернув ся на свою рідну Україну до Києва. Вже й тоді він мав славу не тільки маляра, а й ще більшу славу письменника — поета, що складав чудові пісні нашою рідною мовою. Сею мовою гордували пани; казали вони, що українська мова мужича, що ні до чого вона не здатна, хоч говорили й говорять нею десятки мільонів нашого народу. А Шевченко перед цілим світом довів, що се неправда; він сею, мовляв, мужичою мовою складав такі чудові пісні про безталане нашої вітчизни України та про гірку долю темного люду, що увесь світ назвав Шевченка великим, геніяльним поетом.

Та не довго довело ся бути Шевченкови в Києві. Разом з другими людьми, що заснували так зване Кирило-Методіївське братство, арештовано його і завдано на кару. Була се велика несправедливість, бо братство не мало в

собі нічого злого. Свою назву прийняло воно в честь перших славянських апостолів, а члени його в славянщину дуже вірили і сподівалися великого добра з того, як би всі славянські народи зробили вільну спілкову державу (федерацію), в якій кожда національна республіка мала би рівний голос. Кріпацтво мало упасти, бо кождий чоловік повинен мати повну свободу і волю, якою мовою говорити, до якої віри признати ся, що писати і друкувати, в які товариства єднати ся.

Шевченка віддано в салдати і заслано аж в оренбурські степи. 10 літ (від 1847. до 1857. р.) мучив ся поет у тяжкій неволі, серед чужих людей. Важко жити на чужині, а Шевченкови ще було тяжше, бо заборонили йому й писати і малювати. Та ніяка заборона ні кара не могли загасити живої думки Шевченкової! Потайки в ночі писав він свої пісні, під устілку та за холяву ховав він їх від начальства. І невільником будши, казав він голосно у своїх піснях про волю, братерство та рівність усіх людей, про недолю рідного народу.

Вкінці його пущено на волю, але заслане дуже пошкодило Шевченкови.

І прожив він на волі всього тільки три роки, які перебував то на Україні, то в Петербурзі. Сі останні роки свого віку поклав він на працю письменницьку, поскладав чимало нових віршів і друкував писані давнійше. І багато був би ще дав він світови високих, прекрасних творів, колиб тяжка неволя не була підточила його здоровля.

Помер Шевченко в Петербурзі в 47-ім році свого життя, дня 10 марта 1861 року. Помер наш Кобзар, так і не діждавшись на власні очі побачити визволення з кріпацтва свого народу, за-для якого побивав ся цілий свій вік. Алеж перед самою смертю він дізнав ся, що швидко буде воля, бо маніфест про знесенє кріпацтва (панщини) був складений ще за його життя.

Тіло його земляки перевезли з Петербурга на Україну, та й поховали під Каневом на високім березі Дніпровім.

ШЕВЧЕНКО МІЖ НАРОДОМ.

Далеко, далеко від нас над берегами Дніпра-Славутиці, близь города Канева стоїть Тарасова могила. Та не далека вона серцю кожному з нас, бо щорічно линуть до неї думки свідомих синів України, щоб поклонитись тлінним останкам мученика за волю рідного краю, за свободу поневолених братів-селян, яких пани лукаві позапрягали у важкі ярма. Що року спішимо ударити чолом перед великим духом Тараса, який своїм огненным словом вів безушичну борбу проти всякої неправди на землі, щоб прискіпити час, колиб могли помолитись на волі невольничі діти.

Алеж безсмертний Тарас не лиш на словах любив простий парід. Він душею й тілом остав на все вірним сином сірої мужицької маси. Те, що голосив у своїх творах, виконував також у житю, не розуміючи ніяк тих людей, що на словах заступались за селянами, вимагали для них волі, а на ділі держали собі крєпаків і користувались їх невольницьким трудом. Розказують, що Шевченко, пробуваючи по своїм повороті із заслання в Петербурзі, тільки тому не знакомив ся із тодішнім великим російським поетом Некрасовом, що він був дідичем і держав крєпаків, дарма, що у своїх віршах висловлював дуже свободолюбні думки і зазиви. На думку Шевченка, діла не сміли відбігати від слів.

Як тільки стали розповсюднюватись вірші й поеми колишнього крєпацького сина, Тараса, що до того вєславив ся ще й яко маляр, тоді українські, помоскалені дідичі дуже радо приймали у себе нашого поета. Але він, дивлячись на лихо,

яке заподіювали селянам його нові приятелі, швидко від них відцурував ся, хоч вони всіх способів добирали, щоб перед очима поета закрити олові кріпацтва. Один із приятелів Шевченка, А. Чужбинський розповідає у своїх споминах про таку подію: У Лубнах запросив один пан Шевченка wraz із Чужбинським на обід. Як вони прийшли до него, то слуга дрімав у передній кімнаті. Господар хати розбудив його власноручними ударами, не вяжучись зовсім присутністю гостей. Шевченко аж спаленів, побачивши таку панську поведінку і не говорячи багато, надів шапку і вийшов геть із хати. Ніякими просьбами не вєпіли його завернути назад до хати, де знущались над крєпаком. Розумієть ся, що той „людяний” панок сей поступок Тараса добре собі за-тямив і відтак, де лиш міг, мстив ся за обиду своєї бути!

Шевченкови загалом прийшлось до дна випити чарку тернія за свою полумінну любов до народа та за отверту ненависть до його гнобителів, але він не відсував її ніколи із перед себе і ніколи не переставав думати того, про що й перше думав... Уродив ся він і виріс під мужицькою курною стріхою, зазнав усього кріпацького лиха, але й по визволеню відчував свою безперервну спільність і єдність із поневоленим людом, і зпоміж него бажав собі найти жінку-дружину, а вкінци забажав, щоб і його тіло лягло спочити не на панськєм великоміськєм цвинтарі, але серед стєлу широкого, на Україні милій. Шевченко се найбільший мужицький поет цілого сьвіта, він один із передових борців за мужицьку долю, що від зараня свого житя до скону остав вірним сином великого та безталанного мужицтва.

Життєписці Шевченка, що по його смерті збирали й оголошували усякі вістки про поетову многострадальну жизнь, щоб зберігти перед забутем і найменші її подробиці, подають чимало точних відомостей про те, як наш Кобзар братав ся із селянами й міщанами, про те, як він з ними залюбки розмовляв та як дуже рад був улекшити їхню важку долю. Розуміть ся, що се нераз ставало не до вподоби тим, хто пер ся в пани. Раз якось був Шевченко в гостині у кирилівського панотця Кошиці. Тут він майже не звертав уваги на його молодого сина і його товариша, що хотіли чванитись перед ним своїм розумом, але балакав тільки зі старим батьком, розпитуючи в него про своїх давних знайомих сільських бідаків, а вкінці — як лютував молодий Кошиця — „немов на сміх казав покликати церковного сторожа Смольку, свого товариша із шкільної науки у дяка Бугорського тай почав з ним цілувати ся”. Молодий панотчик Кошиця у розмові з матерію пояснював се тим, що Шевченко нерозумний і — бачите — не міг стати з ними на розмову! Тількиж звісно кождому, що Шевченко тільки бачив на світі, тільки відчув та тільки прочитав і вчив ся, що заткнув би був за пояс і п'ятьох Кошиць, а не одного. Задля сего згадаємо хоч би те, що ось устичівський сьвященик Бобичів не міг налюбуватись розмовою із Тарасом, а раз при обіді у дідича Лукіяновича сказав таки отверто: „Тарасе Григоровичу! Вашого розуму хоч би на двадцять чоловік та роздать, всім достачило-б”. Шевченко дуже охотно розмовляв із службою прямо тому, що до неї тягло його серце, бо і його молодість минула спершу в наймах, а відтак серед побоїв на двірській службі.

Перед своїм засланєм 1847. р. пробував Шевченко у Києві і тут враз із поетом Кулішом і істориком Костомаровом бував радо витаним гостем у визначного шкільного урядника М. Юзефовича. Буваючи в гостях у сего пана, сприявлював ся Шевченко із його льокаєм Василем. Із ним проводив він у передпокою цілі години. Бувало нераз таке, що Юзефовичі запросять Тараса до себе в гості. Він і прийде, але як розбалаєть ся з льокаєм в передпокою, то панам у сальонах аж терпцю не стає ждати на него. Про сего Василя тямив Шевченко добре, й вернувшись по довгих роках із заслання, зараз відновив з ним знакомість.

Таких случаїв можна-б навести немало. Маємо приміром певну звістку ще й про таку подію із Тарасового життя: Вернувшись із заслання, гостював він 21. серпня 1859. р. у свого давного знакомого дідича Качанівки Г. Т. Оттам забаг він по обіді перейти ся трохи по саду. При виході із дому зустрів він богато з двірської служби, що зібрались побачити ся з Шевченком, бо вони його тямили й любили ще з давнійших часів. Та не гадайте, що наш поет, гість дідича, може згордував розмовою з двораками. Ні, він привітливо з ними поздоровкав ся, а з деякими навіть обнимав ся, тай згадував про попередні свої гостини в Качанівці, поки його ще не заслано в неволю. Деж знайдете нині такого пана, що приїхавши в гості до дідича, став би обнимати ся і витатись із його форналями і льокаями?! А при сїм не можливо спускати з ока і того, що так поступав собі Шевченко ще тоді, як в Росії не уважано всіх людей рівними, тоді, як там царювала кріпацька неволя, як закріпощеним людом торгували немов худобою!

Шевченко ніколи не крив ся з тим, що він походив з простого роду, що він став був кріпаком. Навпаки! Він навіть підчеркав се в розмовах з селянами й міщанами, з якими жив усе в щирих зносинах. Пробуваючи приміром у дворі в селі Маріїнськім, він найраднійше зближував ся до двірської служби і селян-кріпаків, яких майже всіх знав по імени. Бувало нераз тільки зайде сонце, а Тарас виходить з двора між селянську „вулицю”*), де його вже здавна вижидали. Повитавшись з людьми, він живо розповідав про минушину України, про борби козаків з Турками і панами, про свою долю й минуле життя. Деколи підходив він і до дівчат та парубків і наймав їм музику, придивляв ся їх танцям та прислухував ся їх пісням; з них любив особливо одну чумацьку, в якій співаєть ся:

„Ой хто лиха не знає,
Нехай мене питає”.

Живучи в Києві, бував Шевченко дуже частим гостем у міщан на передмістю Куренівка. Як до кого із них загостив у яке сьвято „батько Тарас”, то зараз збирались і приятелі господаря і починало ся сьвято для всіх. Гостили ся „як на весілю”, багато співали. Шевченко виголошував свої твори, розповідав багато-багато про старовину, про кріпосне право та про важку недолю народу. „Він все говорить, — згадував відтак про Тараса міщанин Кисілевський — а ми слушаємо, а часом і плачемо”.

Шевченко не лиш братав ся з народом; він старав ся, як лиш міг, пособляти потребуючим

*) „Вулицю” звуть на Україні сходини молодіжи і старших для забави і розмови.

одинацям зпоміж народа. (Селяни із Пекарів^{*)}, де він бував недовго перед своєю смертю, розказували чимало доброго про него М. Біляшевському, що збирав у тім селі спомини про Шевченка. Найпаче підносять селяни те, що Шевченко майже кожного, з ким зустрів ся, наділював яким карбованцем^{**}), то-що — ну а не був він ніякий богатир і сам нераз важко бідував. Щедрість була впрочім одною із найвиразніших черт його вдачі.

Вийшовши з неволі, не забув наш Кобзар про свою закріпощену сімю і докладав всіх старань, щоб визволити з панської неволі її разом з усім українським людом. Він полюбив цілим серцем велику українську руїну і терпів душею за муки мільйонів катованого мужицтва!

Тому то й не диво, що слава Тарасова не вмере, не поляже, доки будуть люди! Його вірні стали нині звісні чи не під кожною стріхою, де лиш гомонить українське слово, де живуть люди, що вже прозріли сьвітлом просьвіти! Але і пам'ять про Шевченка яко чоловіка не пропадає між народом, а пам'ять та гарна, бо нарід відчуває прихильне до него серце і вміє його оцінити й пошанувати. Житєписці Т. Шевченка передають нам чимало розмов із людьми, що знали його, і всі вони споминають незвичайно прихильно і з великою пошаною Тарасове імя, бо багато з них, хоч може не читали його творів, за те чули його мову сердечну-недукаву та бачили його добрі діла. Безпосередні розмови Тараса із селянами і

*) Пекарі, село черкавського повіта під Каневом, недалеко Шевченкової могили.

***) рублем.

міщанами — про се маємо також точні вістки — розворушували їх, застановляли згадувати про минуле, про те, за що лягла спочивати наша доля й слава, та зроджували думки про можливість красшого побуту...

Шевченко жив і творив свої незабутні поеми й вірші тоді, коли народ тримано не лиш у неволи тілесній але і в духовій. Все було неписьменне, незряче, тож годі дивуватись, що твори його, що його „Кобзар” не нивидко став загально звідним між народом. Годі й се змовчувати, що й вістки про його особу й жите поприбирано з часом багато видумками, якими наш нарід оповиває всіх своїх визначнійших синів-любимців у численних переказах. М. Біляшевський, про якого ми вже згадували, оповідає, що селяни, особливо ті, що мешкають недалеко Тарасової могили, знають розповідати неодну подію із його жита, розумієть ся із деякими змінами й злишними додатками. Поруч із тим виріс Шевченко в селянських очах на щось незвичайного, надлюдського. Вважають його люди великим героєм, лицарем, характерником; не бракує й такої чутки, що він зовсім не вмер і що його й не похоронено, та що в могилі закопано тільки порожну домовину. Тарас після їх переказів ще й доси ходить живий між народом. Ще перед кількома роками ходила селом Звенигородкою (київська губернія) чутка, що Шевченко, якого нібито поховано, живий та що він за пашиортом одного із своїх приятелів поселив ся в полтавській губернії, а раз навіть приходив під тим чужим іменем в гості до Звенигородки. Як до того села заїздив покійний письменник Ол. Кониський, що зладив відтак дуже гарну й простору житєнись Т. Шевченка, то і

його взяли селяни за Тараса. Як Кониський сказав, що там йому дуже цікаво роздивитись, то люди, хитро підморгуючи, приповідали: „Еге, хоч кому цікаво подивитись на те місце, де зріс!“

Отсі перекази мають жерело в тім, що Шевченко був справді чимсь нечуваним і незвичайним між тодішніми інтелігентами й панами. Нарід добре зрозумів, що Тарас се борець за його добро, за його волю; він вважає його „своїм“ в противенстві до всяких панів. У однім переказі, що мандрує по київській губернії, говорить ся, що Т. Шевченка прикував царський уряд до стовпа на Сибірі. Той стовп уже підігнів, а як він вже цілком зогнів, тоді Шевченко має вернутись до своїх...

Чиж не прегарно зарисувалась в памяти народній стать великого поета й мученика за волю народа?! Не помогли тюрми, ні укази, ні переслідуваня нашого народа і його мови. Стовпи, на яких опиралось російське самодержавє, вже до краю підігнули. Вже розсипаєть ся спорохнавіла російська тюрма народів, а під похилені сільські стріхи приходить сьвітло правди і науки і наш безсмертний Тарас вернеть ся у своїх творах назад між своїх бездольних братів і сестер, між свій безмежно люблений люд.

Ярослав Весоловський.

НА ТАРАСОВІЙ МОГИЛІ.

(Річ сценічна).

(Український степ, покритий вечірним легким фіолетом. Далеко за Дніпром жовта сонішна смуга.

На право Тарасова могила; до неї веде стежка від лівої куліси. Коротка павза. — Потім звільна висувається ся двое людей. Мущина в одягу пересічного інтелігента в віці до 30 літ і мужицький хлопець більше ніж десятилітний. Ступають ледви помітно і стають кілька кроків перед могилою).

ХЛОПЕЦЬ:

Ось вам, пане — Тарасова могила!

ПОДОРОЖНИЙ

(відкриває голову):

Честь і слава во віки і віки!

(по хвили до хлопця):

А чи знаєш, дитинонько мила,
Хто то був той — Тарас боговитий?...
Чи лицар то був, слави неситий,
Що мечами гонив душі з тіла,
Аж кервою багрили ся ріки,
Аж земля стогнала і тремтіла?...
Чи один то з сьвятих оборонців,
Що до неба долоні здіймали
І як птахи зривались до сонця,
А на крові в могилу лягали?...
Чи богам був, чи нам грішним ровесник
Той великий покійник?

ХЛОПЕЦЬ:

Був местник,

Характерник і чудесник...
Так найстарші повідають в селі люди,
А вони багато знають,
Що було і що знов буде.
То він, кажуть, мав способи
Від всілякої хороби
І таке знав, кажуть, слово,
Що вмерлих будив на ново
До життя; — а хлопські болі
Відчував так як би свої.
То ж, говорять, йшло до нього
З всіх усюдів людей много
А він кождому дав раду,
Як не поміч, то розраду,
Як не силу, то надію,
Наче дощик в суховію,
Наче зорю в нічку темну
Поміч їм давав даремну.
А жив в хаті, не в палаті,
І убогі, небогаті
Були йому рідня, братя...
Раз, говорять, аж до трону
Він дібрав ся покрийому
І промовив там так сьміло,
Що аж місто затремтіло,
А найвисші генерали,
Що від золота сіяли,
Як небіщики збіліли...
І за те ворожі сили
Зрадою його убили,
На могилі поховали,
Хрест залізний положили
І решіткою скували.

Але — скажу вам до уха,
Що то все марна робота,
Бо він там лежить і слуха'
В ночі тихі, в ранки ясні,
Як ми терпимо нещасні,
І які нам кривди творять,
І як ми мремо від горя.
Аж колись прийде година,
Що зійме ся домовина,
Що розкриєть ся могила.
А з могили встане сила;
А та сила збудить волю,
Що дрімає в чистім полі.
І тоді Дніпром у море
Понесеть ся наше горе.
Люди так старі говорять.

ПОДОРОЖНИЙ:

І ти віриш?

ХЛОПЕЦЬ:

Вірю, пане,

А як ви не ймете віри,
То заждіть аж північ стане,
Аж здрігнеть ся степ розлогий,
Аж заграють звуком ліри
Всі шляхи і всі дороги,
Всі хрести і всі могили,
Все то, що пережили!
Тільки бережіть ся, пане,
Бо вам волос дубом стане,
Бо вам серце спопеліє,
Бо вам світ цілий змарніє,
То така велика пісня!
Прощавайте!

ПОДОРОЖНИЙ:

Йди здоровий

(до себе):

І рости в своїй великій вірі,
Поки хвиля не прийде обнови,
Пок життя не покладеши в офірі!
О! який же, хлопче, я нужденний

(задумуєсь... по хвили):

І який малий супроти тебе,
По землі тиняв ся і по небі
І зійшов усі гадок дороги
І стаю тут нині так убогий,
Як сліпець, що ходить по пустині
І в каміня просить милостині.
Мисли мої у важкій мандрівці
Крізь народне терне і болото
Утомились як бездомні вівці
І безрадні стали і трівожні
І відпала їх давна охота
На шляхи пускатись бездорожні
Й небезпечні.

А тимчасом тихо

До душі скрадаєсь отупіне
І зацитькує, вговорює сумліне,
Що зносити лихо і варварство,
Що коритись перед правом бука,
То не сором єсть — лишень лицарство,
Не понижене, лиш найвисша наука.
Бо лиш праця — каже — безутомна,
Хоть в недоброго, чужого пана,
Дасть нам хліба і теплої страви...
А борба — то штука карколомна,
А свобода — опириця п'яна,

Що провадить нас крізь смерть до слави!...
...І чи справді? Чи справді? — питаю
В тебе, віщій, безсмертний пророче.
Осіни мої незрячі очи,
Най в темряві довше не блукаю,
Най безпечно і певно і сьміло
Йду з народом до спільної ціли,
Щоб колись, як прийде хвиля суду,
На гріб мій не кинули болотом,
Щоб я був не фарисеем люду,
Лиш його правдивим патріотом!...

(Сонішна смуга меркне, робить ся темно. Від Дніпра зриваєть ся вітер, дерева біля Тарасової могили починають грізно шуміти. На могилі з'являєть ся сіра постать старезного козака-бандуриста. Хвилю дивить ся на прихожого, киває з жалем головою і починає говорити голосом грімким і певним):

КОЗАК-БАНДУРИСТ:

Українським патріотом бути,
То — не досить на порозі хати,
Як ніхто не буде того чути —
Українську пісоньку співати!
То — не досить мати в своїм роді
Сагайдачних, або Дорошенків,
А синів плекати на Шельменків,
На хабуз в народнім огороді,
На відступників, на зрадників, на Юдів,
На гидких в ордерах страхонудів!
Сором, сором... безпримірний сором
Перед сьвітом, перед власним людом,
Що зберігсь якимсь предивним чудом
Не зіпсутим, божим первотвором!...
Чи на тоє прадіди козацькі
Кров свою так щедро проливали?
Чи на тоє предки гайдамацькі

На палях посеред мук конали?
Чи на тоє ті степи безмежні,
Як поля пекольні, безбережні
Перейшли такі надлюдські болі,
Щоб Москві вродити бороболі
І бурак, добірний корм для скотів
І таких нужденних патріотів
На хосен і втіху для Москви

Як ви??!!

Таж дивіть, дивіть ся: онде діти
Не хотіли мовою чужою
Отчеш до Бога жибоніти,
Хоть їх били й страшили тюрмою!
А ви-ж прецінь люди, а не діти,
А в вас прецінь кулаки і плечі
Здоровенні, — дужі, — молодечі!
Тільки серця треба розігріти,
Тільки душі треба розпалити,
Щоб почали жити і любити, —
Не дрімати, не спати, не гнити!
Схаменіть ся!!

Сорок мільонів,
А ніщо не видно — крім проклонів,
Крім нарікань і плачів на долю,
На біду безвихідну, неволю!
Киньте сльози а беріть ся діла,
Во година надходить рішуча.
Чорна хмара над землею сіла,
Наступає небувала туча,
Блискавки палають, грім грюхоче,
Стугоняць проклонами могили,
Протирай чим скорше сонні очи.
Тут не сліз потреба, тільки сили,
Тут тра віри в себе, — а не в чуда!
Перше чудо — серце в груди,

Друге чудо — будьте люди,
Трете чудо — най люд буде
Разом з вами — а ви з людом!
Не на слові — а на ділі.
Не в книжках і не в газетах,
Не при чарці, на весіллі,
Лиш в тюрмі і на багнетах —
Серце з серцем, грудь при груді
Все і всюди, а Русь буде!

Ярослав Марченко.

КИРИЛО-МЕТОДІВСЬКЕ БРАТСТВО.

З нагоди роковин нашого генія-поета Шевченка думаємо присвятити кілька слів Кирило-Методіївському Братству як з огляду на велику вагу його, так і з тої причини, що з ним тісно вяжуть ся доля Т. Шевченка.

Про Братство знали ми доси досить небогато, бо усі документи, що до нього відносять ся, забрав уряд російський і дуже пильно беріг перед деннім світлом. Що-йно перед девяти роками появил ся в часописях повний устав та головні правила сього незвичайно важного і цікавого товариства. Про те і хочемо отсе коротко сказати.

Сумна, але славна минувшина українсько-руського народу. На чудову та багату українську землю мов хижа гайвороня налітають за жиром ріжні племена. Народ відбиває ті напади своєю грудню, хоробро проливає кров за добро і свободу своєї землі. В договічній боротьбі знеміг ся нарід,

а на його землях запанувала Польща і Москва. І настав гіркий час. Нарід обрабовно з його вольностей, з його горожанських і людських прав. На своїй власній землі, у своїй рідній хаті став він невільником, робучою худобою своїх і чужих панів.

Се велике безправе в Польщі називалося „панщиною”, а в Росії „кріпацтвом”, яке завела на Україні цариця Катерина II. в р. 1783.

Заведене кріпацтва було завершеном тих рабунків і мук, яких доконали на українськiм народі російські царі на те, щоби усунути з лица землі вільний, великий нарід.

Нарід забито в кайдани неволі, а його праїдну землю роздали царі панам та підпанкам, від яких тоді аж кишіло на українській землі. Були між ними і чужі і свої.

Українські пани для „панства нещасного, для лакімства поганого” покидали рідну мову і віру, предківські звичаї і обичаї, московщилися, ставали ворогами свого народу і помагали його катувати, розчинати.

Кругом запанувала „неправда і неволя”, а замучений, ограблений нарід тернів, мовчав і лиш виливав своє горе у піснях-плачах.

Пановане Польщі і Росії прирівнював нарід до страшних хмар, що залягли ясне, синє небо України і співав:

„Наступила чорна хмара, тай стала ще сива;
Була Польща, була Польща, тай стала Росія!”

Під таку тяжку хвилю прийшлося жити Шевченкови. Сам кріпак щиро відчув недолю свого народу; кривда і неправда ножем краяли його м'яке серце. Проти сеї неправди підняв Шевченко свій могутний голос, який широко понісся по

Україні і огнем палив всяке щире серце. Та крім Шевченка були ще і інші до народу щирі люди. Вони придивлялися до народного життя і бачили усю кривду і неправду, їх серце горячими слізми плакало над долею занепащеної країни, а рівночасно повставало в них бажання поліпшити людську долю, щоб „хоч скрізь сон побачить сонце правди”.

Чисте серце, глибока освіта, свята нолумінь горячої любові рідного народу, бажання зволити народні маси з кріпацтва і вернути Україні її славу і волю — злучили тих горячих людей у товариство, що носить назву „Кирило-Методіївське Братство”, засноване в Києві в 1845 р.

Кожний член товариства, вступаючи в нього, присягав, що вживати-ме свій талант, працю, маєтки, свої громадські звязки для цілий товариства, а колиб хто з членів перетерпів переслідування, або навіть муки за визнавані товариством ціли, то по даній присязі він не повинен виявити нікого з свого товариства. Як котрий член попадеться в руки ворогів і його сімя зістанеться в нужді, товариство має її спомогати.

Кожний член міг прийняти нового члена без потреби оповіщати йому імена інших членів. Поміж членами повинна панувати цілковита рівність, а підставою їхньої праці мають бути євангельські правила любови, лагідности і терпіння. Ніхто з членів не повинен оголошувати про істноване і склад товариства перед тими, хто не вступає або не подає надії вступити до товариства. Товариші мали носити перстені зі словами: „Кирило і Методій — січень 1846”. На печатці товариства були вирізані слова: „Розумійте істину і істина ослобонить вас”.

Товариство, як бачимо, було тайне. Скільки було усіх братчиків—невідомо, бо спису братчиків з огляду на безпеку не ведено. Число братчиків доходило мабуть до сотні; були се свідомі українські письменники і громадянські діячі зпоміж котрих найвизначніші були: Костомарів (історик), Куліш (письменник і історик) і Тарас Шевченко.

Перед братчиками стояв зрабований край, поневолений рідний народ, мучений і визискуваний урядом. Та більш усього боліло братчиків кріпацтво.

Не диво, що по нещасливій земляцькій долі заспівав Тарас:

„Світе тихий, краю милій,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?”

Братчики бачили, як безправно сплюндровано їх рідну країну. Перед їх очима ставали страшні картини кріпацтва, які були скрізь однакові; — а вони так гарно і сильно змальовані в поезіях Шевченка!

Се море горя і сліз рідного народу пхнуло братчиків до завязання товариства і дало напрям цілій їх роботі, яка містить ся в слідуєчих точках:

1) старати ся о знесенє кріпацтва і всякого приниженя низших верств людности; поки се наступить, бажали братчики духом своєї любови натхнути лучших людей з панських родин і вплинути на них, щоби влекли долю своїх кріпаків;

2) старати ся про ширене грамотности і освіти серед мас селянства. В тій цілі братчики бажали завести скрізь по Україні сільські школи, в

яких мали обов'язково вчити свідомі українські студенти (академіки).

Усунене кріпацтва і неграмотности було одною із найбільше пекучих потреб, та не було воно найважнішою точкою уставу (програми) Братства. Братчики розуміли добре, що тільки той нарід зможе піднести ся висше в просьвіті і добробуті, котрий править собою сам, є отже політично самостійний. В тій цілі приймають в програму, що:

1) Русини-Українці мають становити окрему, вільну державу (республіку), якою правили би люди вибрані не по походженню і маєтку, а по розумови та волі народу.

2) В такій республіці має бути загальна рівність і свобода, має бути знесена різниця станів.

3) В школах і урядах має вживати ся рідної мови.

Щоби сі високі цілі здійснити, не вистарчало позискати самих Українців, але й інших Славян, головно своїх найблизших сусідів Поляків та Росіян. Звісно, що доля російських та польських мужиків була теж тяжка і незавидна. Як Українці так і Поляки та Росіяни болючо відчували на собі кріпацтво та кривди російського уряду.

З огляду на се братчики рішили ся іти разом з иншими Славянами, разом здобувати для себе щось-долю. Ізза того постановили, що усі Славяни повинні прямувати до політичного з'єднання, повинні утворити політичну спілку, на подобу Злучених Держав Америки.

Пристаюючи до спілки, кожде племя має задержати свою самостійність, свою народну управу, всі славянські народи мають бути рівні, має бути знесена нетерпимість народна і релігійна.

Спілкою має правити спільна славянська рада з заступників усіх Славян.

Основою законодавства і громадського ладу як в цілій спілці, так і в кожній республіці має бути віра Христова.

Самостійна Україна, се головна ціль братчиків, якої потребу відчували уже давніше славні сини України: Гордієнко, Мазепа, Орлик, Дорошенко, Виговський, Немирич, Хмельницький. Самостійну Україну бажали бачити братчики у спілці самостійних і вільних славянських народів.

„Брати Великоросіяни і Поляки!

„Отсе мовить до Вас Україна, злиденна сестра Ваша, яку Ви розинали і розшарпали і яка не памятає зла й уболіває про Ваші лиха, і гідна проливати кров дітей своїх за Вашу свободу.

„Прочитайте отсе братерське посланіє, розміркуюте велику справу Вашого спільного визволення і спасеня, прокиньте ся від сна й дрімоти, знищьте в серцях Ваших безглузду ненависть один до одного, посоромте ся ярма, яке обтяжує Ваші плечі, посоромте ся свого власного зіссутя... Вберіть ся в природжену Славянам любов до людськості... і нехай буде метою життя і діяльності кожного з Вас: славянська спілка, загальна рівність, братерство, згода і любов Господа нашого Ісуса Христа”.

Так писали до Росіян і Поляків братчики, а Шевченко все те, що в Братстві робило ся, що думалось, говорилось, переливав у чудові та могутні хрустали своєї поезії. І він бажав собі,

„Щоб усі Славяни стали
Добрими братами
І синами сонця правди”.

Ті високі думки, повні любови не тільки України, але й цілої Славянщини, — сі бажаня волі і щастя, — повставали в горячих душах молодих діячів і обговорювали ся всіми на сходинах у одного з братчиків.

Гарно проводили братчики вечері на тихій щирій розмові про минуле та будуче України. Перед ними воскресала славна бувальщина, великим огнем патріотизму запалювали ся серця і перед ними ставала ціла сучасна кривда і неволя — молоді серця бажать покласти жите своє за добро України і перед ними виринає вільний нарід на вільній Україні.

Рожево та ясно сьвітив в їх житю сей „святий огонь” любови і надії. Та недовго — над братчиками нависли чорні хмари, з яких ось-ось вдарить блискавка, лине дощ, залле їх „огонь святий” і молоде жите їх разібе, розторощить у скипки...

Так і стало ся. Жорстокий уряд російський за лютого царя Миколи I. арештував братчиків, запроторив в тюрми і розіслав по далеких землях. Найтяжше покарано Куліша, Костомарова, а передівсім Шевченка, якого арештовано 5. цьвітня 1847 р. і покарано 10-літною страшною неволею.

Др. Іван Брик.

МЕНІ ОДНАКОВО.

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісенько мені!

В неволі виріс між чужими,
І неоплаканий своїми,
В неволі плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись,
Моли ся сину: За Вкраїну
Його замучили колись”.
Мені однаково, чи буде
Той син молити ся, чи ні.
Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково мені!

Петербург, в дятадець, 1847.

Тарас Шевченко.

МОЛИТВИ.

I.

Царям, всесвітнім шинкарям
І дукачі і таляри
І пута кутії пішли!

Робочим головам, рукам,
На сій окраденій землі
Свою Ти силу ізішли!

Мені-ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердешний рай,
І більш нічого не давай!

II.

Царів, кровавих шинкарів,
У пута кутії закуй,
В склепу глибонім замуруй!

Трудящим людям, Всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою Ти силу ізішли!

А чистих серцем — коло них
Постав Ти ангелів Твоїх,
Щоб чистоту їх зберегли!

Мені-ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пішли!

Тарас Шевченко.

РОЗРИТА МОГИЛА.

—o—

Сьвіте тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сльондровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід-сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок неевних
Звичаю не вчила?
— „Молилась я, турбувалась,
День і ніч не спала,
Моїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широкім сьвіті;
Панувала! О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На всю Україну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!..
Ой Богдане, Богданочку!
Як би була знала,
У колисці-б придушила,
Під серцем приспала!
Стени мої запродані
Жидові, Німоті!
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;

Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає;
А тимчасом перевертні
Нехай підростають,
Та допоможуть Москалеви
Господарювати,
І з матери полатану
Сорочку здіяти!...”

На четверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки?

— Ех, як би то,
Як би то знайти те,
Що там поховали,
Не плакали-б діти,
Мати-б не ридала.

Березань, 9. X. 1843.

Тарас Шевченко.

Минули літа молодії...
Холодним вітром від надії
Уже повіяло. Зима!...
Сиди один в холодній хаті:
Нема з ким тихо розмовляти
Ані порадитись. Нема,
Ой, нікогісінько нема...

Тарас Шевченко.

ЧИГИРИН.

Чигрине, Чигрине!
Все на світі гине,
І сьвятая твоя слава,
Як пилина лине
За вітрами холодними,
В хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
Дніпро висихає,
Розсинають ся могили,
Високі могили,
Твоя слава; і про тебе,
Старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
Ніхто й не покаже,
Де ти стояв, чого стояв,
І на сміх не скаже!

За що-ж боролись ми з Ляхами?
За що ми різались з ордами?
За що скородили списами
Московські ребра? Засівали,
І рудою поливали,
І шаблями скородили,
Що-ж на ниві уродило?
Уродила рута, рута,
Волі нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу. Заснула Україна,
Буряном укрилась, цвільдю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла

І в дупло холодне гадюк напустила
А дітям надію в степу віддала.

А надію

Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить
На неокраїнім крилі,
Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі!

Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний!
Прослав єси стени, ліси
І всю Україну!
Спи-ж, повитий жидовою,
Поки сонце встане,
Поки тії недолітки
Підростуть — гетьмани.

Помоливсь, і я-б заснув...
Так думи прокляті
Рвуть ся душу запалити,
Серце розірвати.
Не рвіть, думи, не паліте!
Може верну знову
Мою правду безталанну,
Моє тихе слово.
Може викую я з нього
До старого плуга
Новий леміш і чересло,
І в тяжкі упруги
Може з'орю переліг той,
А на перелозі
Я посію мої сльози,
Мої щирі сльози.

Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне.
І вицідять сукровату,
І нальють живої
Козацької тої крові,
Чистої, сьвятої.
Може, може... а між тими,
Між ножами рута
І барвінок розіветь ся,
І слово забуте.
Моє слово тихе, сумне,
Богобоязливе
Згадаєть ся, і дівоче
Серце боязливе
Стрепенеть ся, як рибонька,
І мене згадає...
Слово моє, сльози мої,
Раю ти мій, раю!

Спи, Чигрине! Нехай гинуть
У ворога діти!
Спи, гетьмане, поки встане
Правда на сім сьвітї!

Москва, 19. II. 1844.

Тарас Шевченко.

СУБОТІВ.

(Могила Богданова).

Стоїть в селі Суботові
На горі високій
Домовина України
Широка, глибока.
Отто церква Богданова:
Там-то він молив ся,
Щоб Москаль добром і лихом
З козаком ділив ся.
Мир душі твоїй, Богдане!
Не так воно стало:
Москалики, що зазріли,
То все очухрали;
Могили вже розривають,
Та гроший шукають;
Льохи твої розкопують
Та тебе-ж і лають,
Що за труди не находять...
Оттак-то, Богдане!
Занапастив-еси вбогу
Сироту Україну.
За те-ж тобі така й дяка!
Церкву домовину
Нема кому полагодить!
На тій Україні,
На тій самій, що з собою
Ляха задавила,
Байстриюки Єкатерини
Сараною сіли.
Оттаке то, Зіновію,
Олексійв друже!

Ти все віддав приятелям,
А їм і байдуже!
Кажуть, бачиш, що „все то те
Таки й було наше,
А що ми тільки наймали
Татарам на пашу
Та Полякам”. Може й справді!
Нехай і так буде!
Так сьміють ся з України
Сторонні люде...
Не сьмійте ся, чужі люде!
Церква-домовина
Розвалить ся, а зпід неї
Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Сьвіт правди засьвітить,
І помолять ся на волі
Невольничі діти.

Миргород, 21. X. 1845.

Тарас Шевченко.

ХОЛОДНИЙ ЯР.

У всякого своє лихо,
І в мене те лихо;
Хоть не своє, позичене,
А все таки лихо.
Но що-б, бач ся, те згадувать,
Що давно минуло?
Будить Бог-знає колишнє?
Добре, що заснуло!...

Хоть і яр той! Вже до його
І стежки малої
Не осталося, і здаєть ся,
Що ніхто й ногою
Не ступив там, — а згадаєш,
То була й дорога
З монастиря Мотриного
До яру страшного.
В яру колись гайдамаки
Табором стояли,
Лагодили самопали,
Ратища стругали.
У яр тоді сходили ся,
Мов із хреста зняті,
Батько з сином і брат з братом,
Одностайне стати
На ворога лукавого,
На лютого Ляха.

Деж ти дів ся, в яр глибокий
Протоптаний шляху?
Чи сам заріє темним лісом?
Чи то загатили
Нові кати, щоб до тебе
Люде не ходили
На пораду: що їм діять
З добрими панами,
Людоїдами лихими,
Новими Ляхами?
Не гатіте! бо над яром
Залізник витає,
І на Умань позирає,
Гонту виглядає.
Не ховайте, не топчіте
Святого закона!
Не зовіте преподобним

Лютого Нерона!
Не славте са царевою
Сьвятою війною,
Бо ви й самі не знаєте,
Що царики коять!
А кричите, що несете
І душу і шкуру
За отечество! Єй Богу,
Овеча натура!
Дурний шию підставляє
І не знає, за що,
Та ще й Гонту зневажає,
Ледаче ледащо:
„Гайдаманки — не воины,
Разбойники, воры,
Пятно въ нашей исторіі!...”
Брешеш, людоморе!
За сьвятую правду, волю
Розбійник не стане;
Не розкує закований
У ваші кайдани
Народ темний; не заріже
Лукавого сина;
Не розібе живе серце
За свою Вкраїну!
Ви — розбійники неситі,
Голодні ворони!
По якому правдивому,
Сьвятому закону
І землю, всім даною,
І сердешним людом
Торгуете? Стережіть ся-ж,
Бо лихо вам буде,
Тяжке лихо! Дурить дітей
І брата сліпого,

Дурить себе, чужих людей,
Та не дурить Бога!
Бо в день радости над вами
Розпадеться кара,
І повіє новий огонь
З холодного яра!

Вюнища, 17. XII, 1845.

Тарас Шевченко.

С Е Л О.

Село! І серце відпочине.
Село на нашій Україні
Неначе писанка. Село
Зеленим гаєм поросло.
Цвітуть сади, біліють хати,
А на горі стоять палати
Неначе диво. А кругом
Широколистії тополі,
А там і ліс, і ліс і поле,
І сині гори за Дніпром —
Сам Бог витає над селом!

Т. Шевченко.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛО.

Ліси дрімучі, тихі, сумовиті,
Ставок з водою ясною як скло.
Хати курні соломою покриті —
То рідний край і ріднеє село.
Збіжа кругом: синіє блават в житі,
А панський лан, як море то одно;
Голодний хлоп, в старій подертій сви-
[ті —
То рідний край і ріднеє село.
А там і церков. Хрест на ній підтятий
До неба зняв блискучі рамена.
Довкола церкви в неділю і в сьвято
Гурток людей, немов сімя одна,
Сердечно Богу дякує за всьо —
То рідний край, то ріднеє село.

Богдан Лепкий.

„ЗАПОВІТ” ШЕВЧЕНКА В ЧУЖИХ МОВАХ.

Подасмо ось-тут два переклади „Заповіта” Тараса Шевченка на англійську мову (переклад пані Войнич і п. Селлера) та один на німецьку мову (переклад д-ра Івана Франка).

„Заповіт” Шевченка знаний добре серед Українців; багато знає його на память і знає співати. Хто-ж знає також англійську або німецьку мову, буде цікавити ся як славний Тарасів „Заповіт” виглядає в тих мовах.

Tarass Shevchenko.

ЗАПОВІТ.

(THE LAST WILL.)

Dig my grave and raise my barrow
By the Dnieper-side,
In Ukraine, my own land,
A fair land and wide.
I will lie and watch the cornfields,
Listen through the years
To the river voices roaring,
Roaring in my ears.
„Bury me, be done with me;
Rise and break your chain,
Water your new liberty
With blood for rain.
Then in the mighty family
Of all men free
Maybe sometimes, very softly,
You will think of me”.

(Translated by E. L. Voynich.)

Tarass Shevchenko.

ZAPOVIT.

(LEGACY.)

When I'm dead, then let me slumber
Underneath a mound,
Mid the rolling steppe, with precious
Ukraine earth around;
That the mighty girth of acres,
Dnieper's craggy shores
I may gaze on, and may hearken
How the blusterer roars.
When it bears away from Ukraine
To the azure sea,
Foeman's blood—then I'll depart from
Mountain-side and lea:
These unheeding, I'll be speeding
Even unto God,
There to pray. But till that happen
I'll know naught of God.
Grant me burial, then uprising
Shatter every gyve;
Drench with evil blood of foeman,
Freedom, that it thrive.
And my name in your great kindred,
Kindred free and new,
Ye shall cherish, lest it perish—
Speak me fair and true.

(Translated by **P. Selver.**)

Tarass Schevtschenko.

DAS VERMAECHTNIS.
(ЗАПОВИТ).

Wenn ich sterbe, so bestattet
Mich auf eines Kurbans Zinne,
Mitten in der breiten Steppe
Der geliebten Ukraine.

Dass ich grenzenlose Felder
Und den Dniepr und seine Schnellen
Sehen kann und hören möge
Das Gebraus der grossen Wellen.

Wenn sie von der Ukraine
Schwimmen fort ins Meer und schleppen
Feindesblut und Feindesleichen,
Dann verlass' ich Berg' und Steppen,
Schwinge bis zum Gott empor mich
Von dem Sturme hingerissen,
Um zu betten. Doch bis dahin
Will von keinem Gott ich wissen!

Ja, begrabt mich, und erhebt euch,
Und zersprenget eure Ketten,
Und mit bösem Feindesblute
Möge sich die Freiheit röten.

Und am Tag, der euch die Freiheit
Und Verbrüderung wird schenken,
Möget ihr mit einem guten
Stillen Worte mein gedenken.

(Uebertragen von **Ivan Franko.**)

10,00

ДРУКАРНЯ СВОБОДИ

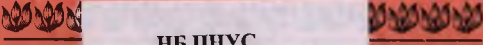
виконує старанно і дешево
всякі роботи, входячі в обсяг друкарства

як:

Тікети на пікніки,
Балі,
Вигравки і представлення,
Запрошеня весільні,
Папери листові,
Коверти для братств і поодиноких
людей,
Книги парафіяльні і братські,
Статути,
Всякі книжки і т. п.

Замовлення належить висилати на адресу:

„S V O B O D A”
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

НБ ПНУС

805956